

EXPORT RISK MONITOR

Upravljati rizicima - prkositi krizama

Dvomjesečni newsletter za Hrvatske izvoznike

Čitanje analiza, uvida i prikaza može vam pomoći da saznate ponešto i o budućim događajima od kojih će neki postati i udarna vijest.

Ako ste pročitali današnji tisak ili pogledali upravo emitirane TV vijesti, sigurno ste saznali dosta toga o jučerašnjim događajima. Potom ste prosurfali vašim omiljenim portalima i saznali još ponešto o najnovijim događajima diljem svijeta. S druge strane čitanje analiza, uvida i prikaza može vam pomoći da saznate ponešto i o budućim događajima od kojih će neki postati i udarna vijest. Filozofija publikacije koja je pred vama slijedi ovu logiku. Analitički sadržaji koji popunjavaju ovaj newsletter fokusirani su na dinamiku dubljih struktura, onu dinamiku koja prethodi događajima o kojima čitamo u redovitim

novinskim člancima. U tom smislu Export Risk Monitor može postati dobra alternativa vašem uobičajenom obrascu informiranja.

Dragan Dorotić Džolić

CENTAR ZA ISTRAŽIVANJE
GLOBALNIH RIZIKA

POLITIKA . EKONOMIJA . DRUŠTVO

www.globalriskcentre.hr

U OVOM BROJU

Pregled globalnih trendova 2

Koncept izvoznih rizika 7

Brazil turist risk info 6

Pojmovnik 8

Primjeri 9

Ukrajina - geopolitički rizik 10

Utjecaj ukrajinske krize na ruski turizam 11

Pregled globalnih ekonomskih i političkih trendova

U prošloj 2013 godini ekonomski značajni dijelovi svijeta prošli su kroz stanovite promjene koje će bitno odrediti smjer globalnog gospodarstva i u 2014.

Aktualni pokazatelji ekonomske aktivnosti na globalnoj razini kao i indikatori tržišnih sentimenata nedvojbeno očitavaju pozitivan trend. Industrijska proizvodnja rasla je u posljednjem kvartalu prošle godine i nastavlja rasti u prvom kvartalu ove godine. Ohrabruje činjenica da pozitivan trend nije rezerviran samo za brzorastuće ekonomije Azije, već su rast i oporavak ubilježeni u SAD-u i Japanu. Pozitivan tržišni sentiment čak je značajnije

dijelovi svijeta prošli su kroz stanovite promjene koje će bitno odrediti smjer globalnog gospodarstva i u 2014.

U Kini je gromoglasno najavljen plan opsežnih reformi koji bi trebao udahnuti novi život jednoj od nosećih svjetskih ekonomija. Kina namjerava uspostaviti održiv model rasta, više tržišni i znatno otvoreniji nego do sada. Za uspješnu implementaciju dubokih

GLOBAL TRENDS

padajuća stopa nezaposlenosti također. Oči svijeta uprte su prema SAD-u ponajprije u iščekivanju daljnjih odluka FED-a, te u ovoj godini snažno prisutne geopolitike. Euro zona je napokon izašla iz recesije, pitanje koje se samo nameće je ono o eventualnom periodu stagnacije koji slijedi, misleći pri tom na nedovoljne stope rasta u glavnim ekonomijama unije. Japan se oslobodio deflacije. Ustrajna ekonomska politika premijera Abea imala je poželjan učinak. Japanskoj ekonomiji ide u prilog i po svemu sudeći kraj jednog super ciklusa u cijeni sirovina. To će zasigurno utjecati na monetarnu politiku zemlje a posljedično i na ekonomije pacifičke regije. Indijska ekonomija iskusila je period usporenog rasta, visoke inflacije, fiskalnog deficita, negativan tržišni sentiment. Usprkos svemu Indija ima jak potencijal rasta, značajne komparativne prednosti i oporavak je očekivan. Politički rizik je dominantan u ovoj izbornoj godini.

Rusko gospodarstvo suočeno je s nizom problema poput slabog izvoza, rasta

zaduženja domaćinstava te gubitka povjerenja investitora. Geopolitički faktor je iznimno bitan u ovoj godini kao i pitanje opadanja cijena sirovina.

Brazilsko gospodarstvo također je na prekretnici. Kombinacija problematičnih faktora poput fiskalne nediscipline, ovisnosti o izvozu sirovina ili problemi s domaćom valutom otežavaju započeti uspon. Izborna godina i neizvjesnost na tržištima sirovina visoko su na listi prioriteta u 2014.

Unatoč svemu, predviđanja globalnog ekonomskog rasta u 2014 godini su optimistična i projekcije rasta kreću se oko 3,75% u odnosu na 3% u 2013 godini. Ovakav predviđanja su temeljena na značajnom oporavku snažnih globalnih ekonomskih zona odnosno SAD-a, Japana i EU-a, te na umjerenom stagnaciji velikih brzorastućih tržišta poput zemalja BRICS, MIST itd.

Dominantni trendovi koji će utjecati na kretanje globalne ekonomije u 2014 godini su ponovno osnaženi geopolitički rizik, te najavljena promjena smjera monetarne politike američkog FED-a. Važnu ulogu ima i pitanje otpornosti pojedinih tržišta u nastajanju na globalne šokove

izražen u razvijenim industrijaliziranim zemljama nego u razvijajućim ekonomijama koje su bile nositelj globalnog rasta posljednjih godina.

U prošloj 2013 godini ekonomski značajni

reformi ključni moment biti će unutarnja politička podrška.

Vodeća globalna sila SAD bilježi ekonomske uspjehe. Politički sporazum oko proračunskih limita relaksira raspoloženje investitora a

u uvjetima prekomjernog rasta kredita i daljnjeg opadanja cijena sirovina.

Geopolitički pogled na globalnu ekonomiju privlači pozornost zbog događaja u Ukrajini. Sasvim je jasno da sve pozitivne projekcije rasta u 2014 ovise i o raspletu ukrajinske krize. Međutim snažan geopolitički trend oblikuje globalnu stvarnost u širem kontekstu od aktualne krize. Dobar primjer je partnerstvo za transatlantsku trgovinu i ulaganja (TTIP) koje se visoko pozicionira na političkoj agendi s obje strane Atlantika. Slično je i s ruskim nastojanjima oko uspostavljanja Euroazijske unije, te u situaciji razvoja pacifičke ekonomske zone. Geopolitički uzlet Kine nova je realnost. Kina će sve snažnije geostrateški djelovati, najprije kako bi poduprla snažan ekonomski rast neophodnim resursima, a moguće je i kako bi osigurala ispušni

ventil nabujalim nezadovoljstvima unutar kineskog društva.

Tehnološki skok u ekstrakciji plina koji bitno mijenja poziciju i ulogu SAD-a na energetskej mapi svijeta, dobit će svoj geopolitički izraz u skoroj budućnosti. Pitanje stabilnosti na Bliskom istoku ponovno se postavlja, sada u ponešto izmjenjenom kontekstu.

Izborna 2014 u nekoliko velikih ekonomija kao što su Brazil, Indija, Južna Afrika također može iznjedriti niz političkih neprilika i osnažiti već prisutan geopolitički rizik. Najavljivana normalizacija monetarne politike američkog FED-a zapravo znači redukciju likvidnosti na globalnoj razini. Sličnu obustavu monetarnih stimulusa očekujemo i u Europi i Japanu. Takav razvoj nosi rizik pritiska na pojedine valute, osobito na tržištima u

nastajanju. U ranijim godinama stezanje američke monetarne politike znalo je dovesti do kriza na tržištima u razvoju, primjerice azijske krize u drugoj polovici 90-ih. Danas su ove zemlje puno otpornije na ovakav scenarij prije svega zbog ogromnih zaliha deviznih rezervi. Ipak, one zemlje koje imaju slabe devizne rezerve i snažniju povezanost s američkim financijskim tržištem mogu biti ugrožene, jedan primjer takve zemlje je Turska.

Tržišta u nastajanju proteklih godina bila su pokretač globalnog rasta. U 2014 godini dio globalnog rasta ponovno generiraju visoko razvijene zemlje. No to nikako ne umanjuje važnost prvih po globalnu ekonomiju. Otpornost na globalne šokove poput iznenadnih geopolitičkih udara ili nastanka financijskih kriza iznimno je važna za ove zemlje. Brazil, Indonezija, Rusija i Meksiko

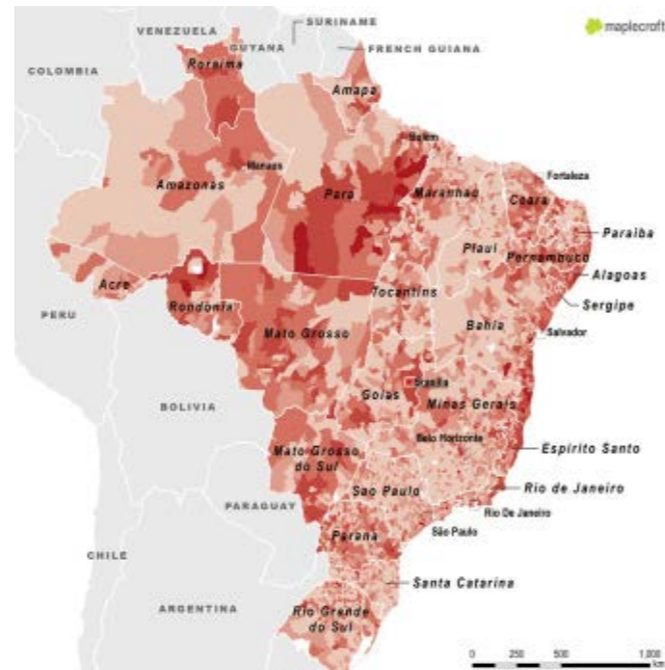
bilježe visoku stopu rasta kredita u posljednjih nekoliko godina. Zabrinjavajuće je što su ove zemlje vrlo ovisne o izvozu sirovina, a prema nekim procjenama pad cijena industrijskih sirovina mogao bi se nastaviti i u 2014 godini. Takav razvoj može tvoriti rizično okruženje za izvoznike koji posluju na spomenutim tržištima.

Brazil turist risk info - Opća sigurnosna slika

Veliki gradovi su rizični, naročito samonikla predgrađa (favele) ali i tzv. uređeniji dijelovi grada postaju rizični u vrijeme masovnih okupljanja poput karnevala ili drugih masovnih evenata. Turisti su vrlo često meta napada, a prema iskustvima domaćih kriminalista najviše oni turisti koji vanjskim outfitom odaju dojam blagostanja.

Veliki broj turističkih magazina označava Brazil kao hit destinaciju u 2014 godini. Svjetsko nogometno prvenstvo koje će se odigrati ovog ljeta u Brazilu umnogome doprinosi takvoj percepciji. Promatrano sa sigurnosnog aspekta putnicima koji žele posjetiti ovu zemlju važno je obratiti pažnju na povišene socio - političke tenzije te vrlo visoku stopu kriminaliteta. Prosvjedi, štrajkovi ili neka druga vrsta okupljanja mogu se dogoditi iznenada i bez upozorenja posebno u većim gradovima poput nama interesantnih Sao Paula i Recifea. Bez obzira na uzroke i ciljeve okupljanja građana, vrlo lako može doći do eskalacije nasilja pa je savjet izbjegavati takva mjesta. Isto tako kao posljedica eventualnih nemira može doći do poremećaja u prometu te odgoda najavljenih prometnih linija. Kako bi ostali informirani preporučuje se praćenje lokalnih medija te osobito društvenih mreža. Preporučeni #hashtagovi nalaze se u okviru.

Brazil je zemlja koju obilježava visoka stopa kriminaliteta. Potrebno je poduzeti sve mjere predostrožnosti, a rizično ponašanje svesti na najmanju moguću mjeru. Kriminalne skupine sklone su uporabi svih vrsta oružja bilo da se radi o međusobnim obračunima ili pljačkaškim pohodima. Veliki gradovi su rizični, naročito samonikla predgrađa (favele) ali i tzv. uređeniji dijelovi grada postaju rizični u vrijeme masovnih okupljanja poput karnevala ili drugih masovnih

često se može čuti kako su u Brazilu opasni samo veliki gradovi, međutim prema karti koja prikazuje stopu ubojstava može se vidjeti da su ruralna područja također nesigurna, osobito područje nama zanimljivog Manausa (tamna boja -veći rizik)

evenata. Turisti su vrlo često meta napada, a prema iskustvima domaćih kriminalista najviše oni turisti koji vanjskim outfitom odaju dojam blagostanja. Stoga se savjetuje ne isticati skupocjeni nakit, satove, gadžete ili garderobu sa uočljivom statusnom vrijednošću. Kao opasna mjesta navode se i poznate brazilske plaže, savjet je nositi samo najnužnije stvari na plažu.

[Cijeli tekst na webu](#)

Koncept izvoznih rizika

Izvozne rizike definiramo kao uvjete i događaje koji s određenim stupnjem vjerojatnosti u određenom periodu mogu utjecati na uspjeh izvoznih poslova

Uz pojedine zemlje na karti stavljena je crvena oznaka padajućeg trenda. Ova oznaka zapravo upozorava sve aktere čiji su interesi povezani s naznačenim zemljama da je potrebno usmjeriti dodatnu pozornost

Izvozni poslovi, odnosno izlazak na međunarodno tržište donosi poduzetnicima niz razvojnih prilika ali rizika koji mogu koji mogu ugroziti poslovanje. Male i srednje tvrtke razvijaju svoje izvozne poslove razmatrajući prvenstveno prilike na pojedinim tržištima dok malo pažnje poklanjaju analizi rizika tih istih tržišta. Takvo ponašanje malih i srednjih poduzetnika je sasvim očekivano osobito ako dolaze iz malih zemalja sa slabim izvozom poput Hrvatske. Mali i srednji poduzetnici nemaju dovoljno vlastitih resursa za razvoj efikasnog modela upravljanja izvoznim rizicima. U Hrvatskoj je problem izraženiji i zbog nepostojanja autonomne izvozne

agencije. Izvozne agencije u većini razvijenih zemalja odrađuju lavovski dio posla kada je u pitanju makro rizik menadžment. CIGR je definirao određene izvozne rizike te koncipirao način praćenja izvoznih rizika.

Izvoz definiramo kao prodaju, isporuku i naplatu roba i usluga na tržištima izvan domaćeg nacionalnog teritorija. Izvozne rizike definiramo kao uvjete i događaje koji s određenim stupnjem vjerojatnosti u određenom periodu mogu utjecati na uspjeh izvoznih poslova

Pojmovnik

Izvozne rizike definiramo kao uvjete i događaje koji s određenim stupnjem vjerojatnosti u određenom periodu mogu utjecati na uspjeh izvoznih poslova

Sistemska rizik

obuhvaća prijetnje koje mogu narušiti stabilnost ustaljenih sustava koji okružuju poslovanje pojedine tvrtke, odnosno njene izvozne transakcije.

FX/valutni rizik

odnosi se na široka pomicanja vrijednosti pojedinih valuta.

Rizik protekcionizma

odnosi se na trend porasta raznovrsnih mjera ekonomske politike koje primjenjuju vlade diljem svijeta kako bi osigurale povoljniju poziciju domaćem gospodarstvu.

Rizik neplaćanja i transfera

obuhvaća zapreke poput kapitalne kontrole, odustajanja od konvertibilnosti, porasta insolventnosti na određenom tržištu, krize bankarskog sektora i slično.

Rizik suverena

odnosi se na potencijalni gubitak zbog nedostatka mogućnosti ili volje da pojedina država podmiri svoje financijske obaveze.

Rizik izvršenja ugovornih obveza

odnosi se na gubitke koji proizlaze iz kršenja ili nepriznavanja ugovornih obveza između partnera u različitim zemljama.

Primjeri

Ljestvica intenziteta rizika

Grafikon intenziteta rizika izvoznicima pruža brz i lagan uvid u rizičnost pojedine ekonomije. U komparativnoj perspektivi pomaže donositeljima odlukama pri odabiru načina upravljanja rizicima.

Matrica izvoznih rizika

Na sličan način kao i ljestvica intenziteta rizika omogućava menadžerima brzi pregled koncipiranih rizika za više različitih zemalja na jednom mjestu. Brza i laka komparacija prednost je ovog alata.

Score card - država

Dublji uvid u rizičnost pojedine države. Koncipirani rizici omogućavaju izvoznicima potpun uvid u sve eventualne zapreke koje mogu omesti izvoznički pothvat.

Ukrajina - geopolitički rizik

Daljnji razvoj ekonomske situacije naravno ovisi o raspletu političke krize.

Eskalacija političke krize u Ukrajini ima značajne posljedice po ukrajinsko gospodarstvo. Od početka godine domaća valuta izgubila je oko 20% vrijednosti u odnosu na američki dolar. Nakon potrošenih nekoliko milijardi dolara na obranu valute tijekom veljače, nova monetarna vlast odlučila se za politiku plutajućeg tečaja. Moguća je i daljnja deprecijacija kao i porast inflacije koja je u 2013 godini bila na razini od 1%.

Daljnji razvoj ekonomske situacije naravno ovisi o raspletu političke krize. Scenarij koji podupire većina analitičara predviđa spor i trnovit put do rješenja krize i ekonomskog oporavka. U kratkom roku javit će se poteškoće povezane s dugom, izvozom, opskrbom energije za snažnu industriju čelika, kao

i za poljoprivredni sektor. Tek u srednjem roku moguć je oporavak uz obilatu pomoć međunarodnih institucija i uspješno provedenih strukturnih reformi.

U ovom trenutku niz rizika opterećuje ukrajinsku ekonomiju. Posebno treba biti oprezan s rizicima plaćanja i transfera. Određene mjere kapitalne kontrole su već implementirane. Mogući su i ozbiljniji moratoriji na plaćanja u čvrstoj valuti. Rizik transporta i rizik lanca opskrbe također je na vrlo visokoj razini.

Utjecaj ukrajinske krize na ruski turizam

Ukrajinska kriza ima žestoke posljedice po rusku ekonomiju.

Brzorastuća tržišta Kine, Rusije i Brazila glavni su pokretači rasta globalnog turizma kada je u pitanju outbound tržište. Na ove zemlje otpada otprilike 50% ukupnog rasta ostvarenog u 2013. Rusija je postala četvrto po snazi outbound tržište na svijetu. Ukrajinska kriza ima žestoke posljedice po rusku ekonomiju. Snažno je pogođen i turistički sektor. Ukrajinska kriza i njen utjecaj na turistički sektor u Rusiji ali i šire očitava se nekoliko načina. Neizvjesnost oko smjera razvoja krize ozbiljno ugrožava rusko outbound tržište. Zveckanje oružjem, nametanje sankcija i ostale prijetnje iz geopolitičkog arsenala loše utječu na tržišni sentiment, a oštar pad rublje podriva potrošačku moć. Pojedine destinacije poput Cipra ili Velike Britanije već sada bilježe pad

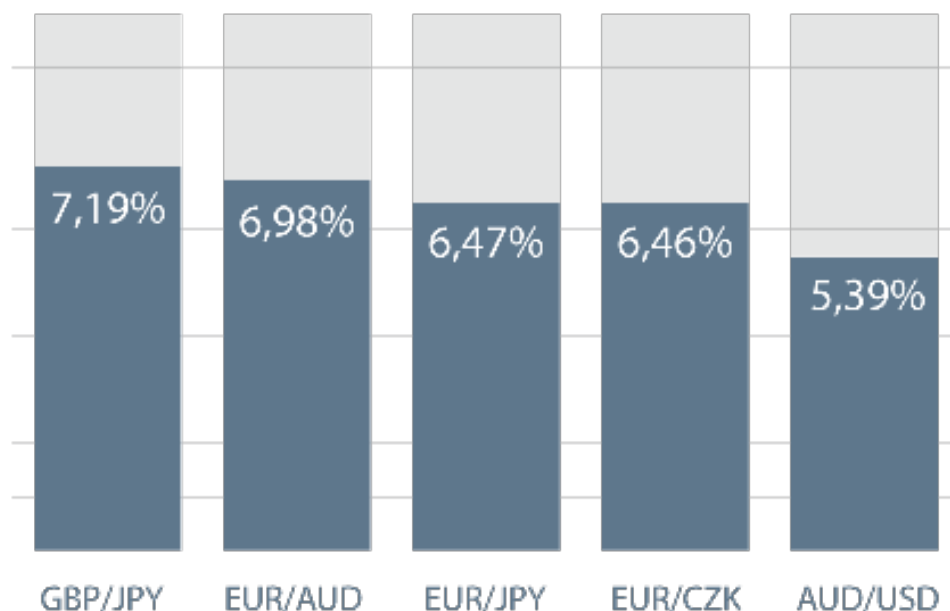
turističkih dolazaka iz Rusije. Na Cipru je iznimno loše primljena mogućnost sankcija koje bi mogle zadirati u vizne režime. Očekivanja ciparskih turističkih djelatnika su velika kada je posrijedi rusko tržište. Očekivan je rast od 25% na ovom emitivnom tržištu, sada bi svi bili zadovoljni da se ponovi 2013.

Broj dolazaka nije jedini pokazatelj kontrakcije ruskog tržišta, razina potrošnje također je u padu kada su u pitanju ruski turisti. Na omiljenim ruskim destinacijama poput Londona i drugih europskih metropola o tome već postoje jasni pokazatelji.

S druge strane osjetan je pad interesa za ruske top destinacije na globalno snažnim emitivnim tržištima. Ne iznenađuje pad interesa u Sjedinjenim Američkim Državama, međutim vidljiv pad interesa i u Kini te zemljama Jugoistočne Azije. Manjak interesa zabilježen je i u Finskoj, tradicionalno lojalnom tržištu u turističkom smislu. Procjene turističkih stručnjaka zapravo govore o snažnom potresu koji zadesio ruski turizam a da toga u Moskvi nisu još sasvim svjesni.

Volatilnost valutnih parova za razdoblje Travanj/Svibanj 2014.

Rizik s kojim se izvoznici već u startu suočavaju je tečajni rizik ili valutni rizik. Radi se o promjeni cijene jedne valute u odnosu na drugu. Zbog toga je nužno pratiti pokazatelje koji mogu navjestiti pormećaje u pojedinom valutnom odnosu.

Odricanje od odgovornosti

Informacije, projekcije, zaključci i grafike koje se iznose ili prikazuju na ovom mjestu, zasnovane su na podacima koji dolaze iz javnih izvora. CIGR je stvorio široku informacijsku bazu raznovrsnih izvora, u koje se pouzdaje ali ne jamči za potpunu točnost ponuđenih podataka. Zbog iznimne informacijske dinamike i složenosti tema koje razmatramo moguće je da se dogode promjene od trenutka pisanja teksta do trenutka njegovog čitanja. Prikazane tekstove najbolje je razumjeti kao svojevrzne uvode ili poticaje za dublje istraživanje. Prikazani tekstovi nisu preporuke za bilo koju vrstu akcije, bilo kojeg aktera u međunarodnom i globalnom prostoru, te u tom smislu CIGR nije odgovoran za daljnje interpretacije iznesenih mišljenja. Sadržaji objavljeni u ovoj publikaciji ne mogu se umnožavati, reproducirati niti objavljivati bez dopuštenja CIGR.

Impressum

Izdavač
Centar za istraživanje globalnih rizika

u suradnji s udruženjem Hrvatski izvoznici

CIGR

Ilica 11, 10000 Zagreb

Tel: +385 99 677 111 6

Tel: +385 91 488 885 3

www.globalriskcentre.hr

e-mail: info@globalriskcentre.hr